

УДК 331.5: 332.1

Легкий Василь Іванович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
та управління персоналом імені академіка УАН З. Маніва
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІПШЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ РЕГІОНУ

У статті запропоновано теоретико-методологічні основи розробки Концепції поліпшення зайнятості населення регіону, яка має стати нормативно-правовим та дієвим інструментом практичного втілення теоретичних напрацювань, спрямованих на поліпшення ситуації в сфері зайнятості населення. Обґрунтована низка принципів, згідно з якими повинна розроблятися Концепція та запропоновано її структуру.

Ключові слова: зайнятість, регіональний ринок праці, поліпшення зайнятості, регіональна політика удосконалення зайнятості, праценадлишковість.

Постановка проблеми. Розуміючи вкрай негативні наслідки праценадлишковості регіону для його соціально-економічного розвитку, очевидно є гостра необхідність подолання таких деструктивних тенденцій з використанням дієвих важелів державного впливу. У визначенні концептуальних підходів до управління сферою зайнятості в контексті реалізації регіональної політики потрібно першочергово враховувати ситуацію на регіональному ринку праці. У вітчизняній літературі даній проблемі приділялося вкрай мало уваги, що зумовлює актуальність нашої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання поліпшення зайнятості в контексті удосконалення управління сферою зайнятості знайшли відображення у працях таких науковців-економістів, як: С. Бандур, Д. Богиня, О. Бугуцький, С. Вовканич, М. Долішній, Т. Заяць, С. Злупко, Л. Кравчук, Е. Лібанова, В. Онікієнко, М. Пітюлич, С. Писаренко, П. Саблук, У. Садова, Л. Семів, О. Хомра, М. Шаленко, Л. Шепотько, Л. Шевчук, К. Якуба, Л. Янковська та інші. Незважаючи на значущість і цінність досліджень названих учених, необхідно відзначити, що не дістали достатнього відображення в економічній літературі такі важливі питання, як використання адміністративно-правових методів державного управління сферою зайнятості, чим і обумовлюється актуальність теми дослідження.

Постановка завдання. Мета написання статті полягає у тому, щоб узагальнити і систематизувавши механізм формування та реалізації Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Осмислюючи теоретичні засади управління сферою зайнятості праценадлишкового регіону, тобто чітко визначаючи основну проблему на ринку праці, пропонуємо активне використання адміністративно-правових методів державного управління сферою зайнятості через реалізацію Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року.

Пропонований проект такого нормативно-правового документа міг би стати дієвим інструментом практичного втілення теоретичних напрацювань з метою поліпшення ситуації у сфері зайнятості тих регіонів, для яких чітко простежується працenaдлишковість, а таких регіонів в Україні є надзвичайно багато, серед яких і Тернопільська область.

Вирішення органами державного управління проблем зайнятості населення має відбуватись на основі впровадження системи заходів [1, с. 18], які передбачають: нормативно-правове регулювання зайнятості і трудових відносин; гласності на основі всебічного інформування населення про наявність вакантних робочих місць; структурно-інвестиційну політику, спрямовану на створення робочих місць. Зокрема, для оперативного вирішення назрілих питань зайнятості населення в регіоні слід активніше залучати до складу обласної та районних (міських) рад соціального партнерства депутатів усіх рівнів місцевого самоврядування [8].

Кожному етапу розвитку суспільства відповідає певна концепція зайнятості, оскільки вона висвітлює процеси функціонування суспільства [2, с. 291].

Складність розробки та реалізації Концепції обумовлена відсутністю відповідного нормативно-правового документа на загальнодержавному рівні. З іншого боку, така ініціатива області в особі Тернопільської обласної державної адміністрації може виступати прикладом для інших регіонів та за підтримки центральних органів державної влади – буде «пілотною» з точки зору оцінки ефективності впровадження. Розроблення Концепції на період до 2025 року є досить оптимальним. Звичайно нормативно-правовий документ концепції розробляється та реалізується протягом більш тривалого періоду часу. Прийняття його дасть можливість вирішити низку нагальних питань у сфері зайнятості, а це дуже важливо, оскільки за умов їх подальшого ігнорування може поглиблюватись їх іронічність, та надалі покращити тут ситуацію буде ще важче.

Сама ж Концепція повинна зняти низку питань, що стосуються визначення концептуальних засад реалізації регіональної політики у сфері зайнятості в напрямку поліпшення ситуації в області, чітко декларуючи проблемність працenaдлишковості та прагнення місцевих органів державної влади вирішити дану проблему з максимально можливим використанням важелів державного впливу та залученням відповідного ресурсного забезпечення.

Сам документ повинен розробляти з дотриманням низки *принципів*, серед яких найбільш важливими є принципи узгодженості (вертикальної, горизонтальної), ціленаправленості, лаконічності, реального виконання, відповідальності за виконання та соціального діалогу [3, с. 94].

Дотримання зазначених принципів дасть можливість апіорі недопустити виникнення низки проблем щодо реалізації Концепції та створить сприятливі передумови для ефективного виконання положень документа і формування іміджу «авторитетності» як одного з найбільш важливих та популярних нормативно-правових актів, що регламентують стратегічні орієнтири регіонального розвитку.

Серед зазначених принципів хочемо звернути особливу увагу на принцип лаконічності. Огляд існуючих у вітчизняному законодавстві концепцій за різними сферами життєдіяльності суспільства та й інших нормативно-правових документів доводить, що такі акти часто характеризуються досить громіздкими текстовими наповненнями, які містять величезний масив інформації, декларують багато положень, а по суті дуже мало конкретизують дійсно ефективні шляхи вирішення поставлених цілей. Тому текст концепції звичайно не повинен бути надміру стиснутим та обмежуватись

вирішенням незначної кількості проблемних питань, проте, з іншої сторони, не має бути спрямованим на вирішення практично всіх можливих питань, що існують у сфері зайнятості, а лише тих, які є найбільш нагальними до вирішення та прояви яких впливають на інші підсистеми регіону, зокрема регіональну економіку, науку, освіту й технології.

Також важливим є принцип реального виконання Концепції. На жаль, однією з притаманних вітчизняному законодавству ознак, особливо це стосується документів стратегічного розвитку країни та її регіонів, є декларативність виконання більшості його положень, коли визначені в документах цілі й завдання на визначений період по суті не виконуються і продовжують залишатись нагальними та необхідними до виконання цілями державної чи регіональної політики. Щоб такого уникати, в Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року важливо обмежитися дійсно реальними до виконання цілями та завданнями, опираючись на наявні ресурси (фінансові, людські, часові), та можливий вплив макро- та мезофакторів екзогенного характеру, який у більшості випадків не може піддаватись коректуванню з боку місцевих органів державної влади і таким чином вкрай негативні тенденції на загальнодержавному рівні можуть недопустити можливості виконання положень Концепції.

Важливим моментом в ефективності реалізації (розроблення та виконання) Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року є чітко визначений та скоординований *механізм* такої реалізації. Він повинен включати наступні етапи: (рис. 1).

Розуміючи механізм реалізації Концепції, а також опираючись на вищезазначені принципи розроблення такого документа, пропонуємо проект Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року зі *структурою*, яка містить такі *розділи* (рис. 2): загальні положення; понятійний апарат; мета, цілі, завдання Концепції; принципи реалізації Концепції; відповідальні суб'єкти за реалізацію Концепції; інформаційне забезпечення; ресурсне забезпечення; очікувані результати реалізації Концепції.

Реалізація Концепції дасть можливість забезпечити поліпшення зайнятості населення в області через оптимізацію співвідношення між попитом та пропозицією економічно активного населення на регіональному ринку праці. Дотримання положень Концепції сприятиме збалансованому розвитку сфери зайнятості відповідно до інших підсистем регіону, забезпечуючи ефективне використання природно-кліматичних ресурсів, науково-освітнього й технічного потенціалу, використовуючи переваги геополітичного розташування, розвитку мережі поселень та соціальної інфраструктури, а також здійснюючи суттєвий поштовх для економічного зростання регіону.

Реалізація Концепції в ідеологічній частині забезпечить формування в економічно активного населення прагнення працелюбства, суспільної корисності праці, що в сучасних умовах викривлення ціннісних орієнтацій суспільства є стратегічним завданням не лише регіонального розвитку, але й націотворення.

Таким чином, проект Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року є досить складним та комплексним документом, що концентрує надзвичайно широкий спектр проблем та можливих напрямків їх вирішення з залученням різних інструментів державного впливу для досягнення поставлених цілей. Такий документ обов'язково повинен бути затверджений рішенням сесії Тернопільської обласної ради з проходженням усієї необхідної процедури, окремі важливі моменти якої нами були відображені в механізмі реалізації Концепції.

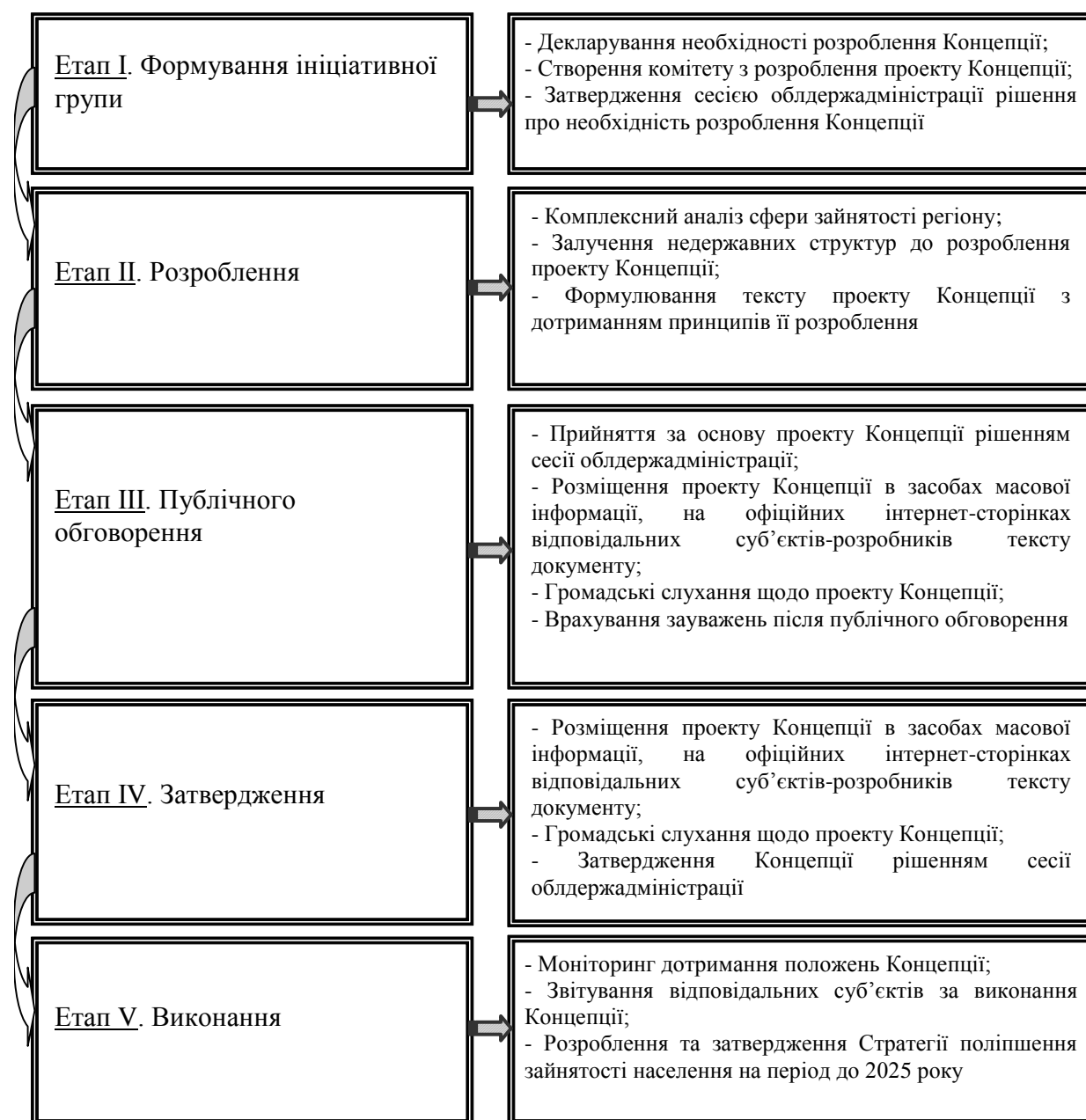

Рис. 1. Механізм реалізації Концепції удосконалення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року [4, с. 147].

У загальних положеннях обґрунтовано необхідність прийняття Концепції і наведено основні закономірності, що характеризують сферу зайнятості Тернопільської області протягом останніх 5-10 років.

Дуже важливим моментом у тексті Концепції є регламентоване викладення суті низки понять, що найчастіше фігурують серед її положень. Це дуже важливо з точки зору чіткого тлумачення змісту Концепції. Логічно, щоб такі дефініції узгоджувались з викладеними визначеннями в інших чинних нормативно-правових актах. У тексті

Рис. 2. Типова структура Концепції поліпшення зайнятості населення Тернопільської області на період до 2025 року [5, с. 148].

пропонованої нами Концепції відрізняється визначення зайнятості (згідно з Законом України «Про зайнятість населення») [7]. Інші дефініції в нормативно-правових документах чітко не регламентуються.

Надзвичайно важливим розділом Концепції є мета, цілі та її завдання. Завдання в тексті Концепції визначено в рамках досягнення цілей. Часто вони можуть носити досить узагальнений характер і це закономірно в силу функціонального призначення документу, який визначає концептуальні засади поліпшення зайнятості в Тернопільській області. На основі визначених в Концепції завдань у наступних документах (Стратегії, програмах з цільовим фінансуванням) такі завдання повинні вже носити конкретний та прикладний характер, а в Концепції з'ясовано загальні можливості вирішення існуючих у сфері зайнятості регіону проблем для виконання поставленої мети.

Серед цілей Концепції особливу увагу хочемо звернути на ціль №1 – підвищення конкурентоспроможності економічно активного населення області на регіональних ринках праці. На жаль, сучасний типовий портрет особи, що здійснює трудову діяльність, дуже часто є досить відхиленим від базових вимог працедавця в частині прагнення саморозвитку працівника, його сприйняття цінності праці, бажання працювати та досягати цілей, поваги до керівництва тощо. Тому в Концепції серед завдань для досягнення цілі

підвищення конкурентоспроможності економічно активного населення достатню увагу приділено інформаційно-роз'яснювальній роботі серед молоді щодо сумлінної та добросовісної праці. Таке завдання є дуже складним та тривалим за часовими характеристиками та повинно супроводжуватись активними заходами, що стосуються зростання оплати праці, преміювання, інших форм матеріального та морального стимулювання, проте в довгострокових перспективах дасть можливість формування передусім у молоді здорових світоглядних орієнтирів трудової діяльності, працелюбства, як наслідок, зростання продуктивності праці, креативних інноваційно спрямованих ідей та відкриття власного бізнесу, що принесе для області безцінні дивіденди і в плані соціально-економічного розвитку, і в плані забезпечення розвитку людських ресурсів.

Питання детінізації зайнятості, у тому числі в міграційних процесах у теоретико-прикладному контексті відображає ціль № 2 Концепції. Тут ще раз хочемо підкреслити, що визначення завдань для досягнення такої цілі здійснювалось, виходячи з необхідності послідовності вирішення проблеми, адже надмірно жорсткі дії можуть лише погіршити ситуацію, понижуючи привабливість ведення підприємницької діяльності, створюючи додаткові фінансові навантаження на працедавців, тому, як наслідок, процес детінізації трансформується у ще глибші тіньові схеми, у тому числі у сфері зайнятості. У рамках досягнення цілі № 2 були задекларовані завдання ефективізації функціонування місцевих служб зайнятості, а також стимулювання працедавців до співпраці з місцевими службами зайнятості.

У детінізації зайнятості важливими заходами будуть ті, що стосуються рееміграції, з відкриттям колишніми мігрантами власного бізнесу, ефективно використовуючи таким чином здобутий міграційний капітал, а не витрачаючи його на споживчому ринку, підтримуючи високі ціни на товари довготривалого користування. Як відомо, за один рік в середньому в різні галузі економіки Тернопільщини заробітчани інвестують понад 210 млн. дол. [5]. Таким чином, потенціал у даному напрямку для Тернопільської області є досить високим.

Підкреслюємо, що Концепція прямо стосується економічно активного населення працездатного віку. Для осіб пенсійного віку, дітей, інших соціальних груп, що формують економічно неактивне населення, необхідним є розроблення окремих програм їх зайнятості з цільовим фінансуванням, звичайно, якщо в регіоні для цього існують відповідні умови (для прикладу, в Програмі зайнятості населення Тернопільської області на період до 2017 року передбачено окремим напрямом сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і не здатні на рівних конкурувати на ринку праці [6]).

Висновки. Отже, враховуючи сучасний стан у сфері зайнятості Тернопільської області, який відзначається низкою негативних закономірностей хронічного характеру, вважаємо, що найбільш оптимальним є використання адміністративно-правових методів державного управління, зокрема необхідним є розроблення та затвердження Концепції поліпшення зайнятості населення на період до 2025 року. Такий документ за умови успішної реалізації та розроблення на його основі відповідної Стратегії, може стати зразком і для інших областей України, регіональні ринки праці яких відзначаються яскраво вираженою праценадлишковістю. У визначенні стратегічних орієнтирів поліпшення зайнятості дуже важливо враховувати ресурсне забезпечення управлінських рішень, недопускаючи декларативність їх виконання, а також пріоритетність вирішення тієї чи іншої проблеми, забезпечуючи таким чином поступовий вихід області з критичного соціально-економічного стану.

Список використаних джерел

1. Гречишкін В. Удосконалення державного управління зайнятістю населення / В. Гречишкін // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 6. – С. 17–19.
2. Корецька С. Державна політика на ринку праці / С. Корецька // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 4. – С. 291–296.
3. Кравчук Л. М. Принципи розробки концепції зайнятості населення регіону: суть, склад та обґрунтування необхідності використання / Л. М. Кравчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету: збірник наукових праць // Економіка. – 2009. – № 27. – С. 92–99.
4. Легкий В. І. Поліпшення зайнятості населення в працenaдлишковому регіоні: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата економічних наук: 08.00.07 / В. І. Легкий. – Львів, 2012. – 230 с.
5. Обласна програма зайнятості населення: Тернопільський регіональний центр зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/ter/control/uk/publish/article>.
6. Програма зайнятості населення Тернопільської області на період до 2017 року: Обласні програми: Тернопільська обласна рада [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.sobes-ter.gov.ua/files/_201.doc.
7. Про зайнятість населення: Закон України № 10497-1, ухвалений Верховною Радою України 5 липня 2012 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Шкіндюк І. Ю. Шляхи удосконалення державного управління зайнятістю населення України / І. Ю. Шкіндюк // Електронне наукове фахове видання ХарPI НАДУ. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/5/08.pdf>.

Легкий В. И. Теоретико-методологические основы разработки концепции улучшения занятости региона

В статье предложен теоретико-методологические основы разработки Концепции улучшения занятости населения региона, которая должна стать нормативно-правовым и действенным инструментом практического воплощения теоретических разработок, направленных на улучшение ситуации в сфере занятости населения. Обосновано ряд принципов, согласно которым должна разрабатываться Концепция и предложено ее структуру.

Ключевые слова: *занятость, региональный рынок труда, улучшения занятости, региональная политика усовершенствования занятости, працenaдлишковисть.*

Legkyi V. I. Theoretical and methodological bases of the development of the concept of improving employment in the region

In the article the theoretical and methodological basis for developing a concept of improving employment in the region, which has become a legal and effective tool for practical implementation of the theoretical developments aimed at improving the situation in the field of employment. Reasonable number of principles according to which the concept should be developed and proposed its structure.

Keywords: *employment, regional labor market, improving employment, regional policy improving employment pratsenadlyshkovist.*

